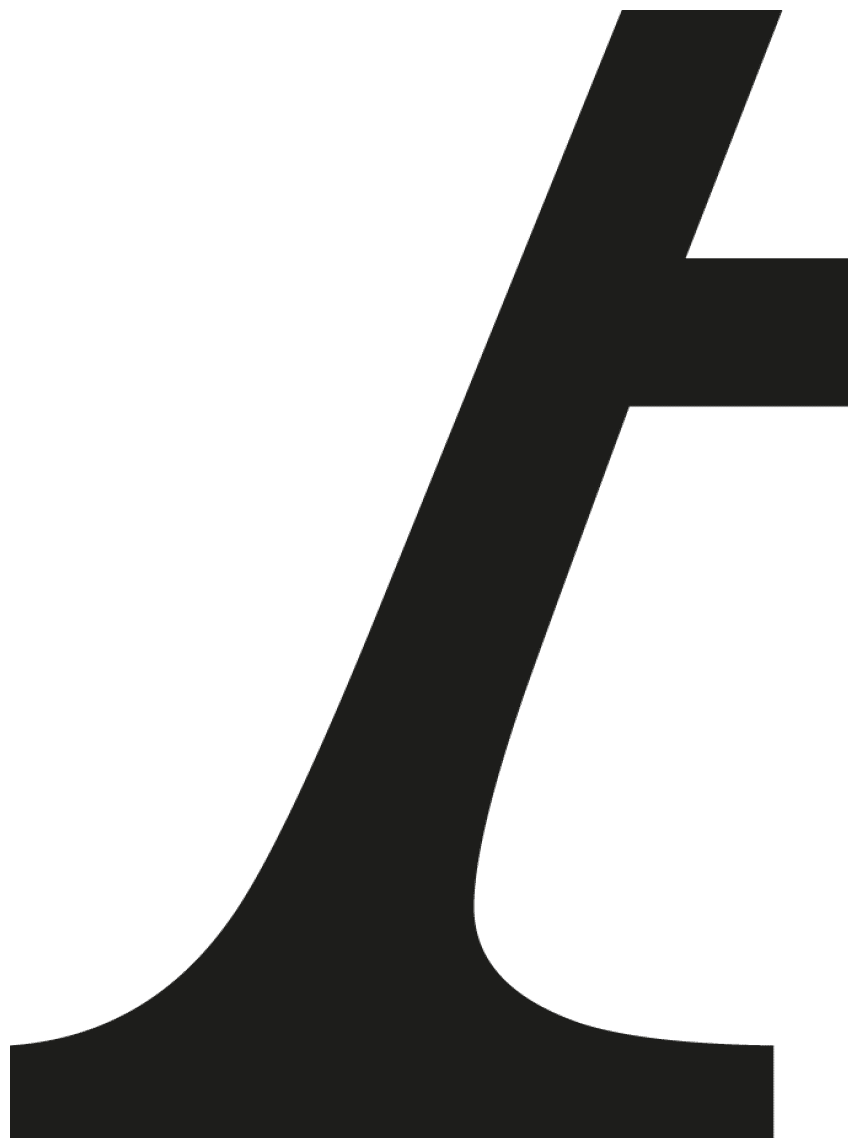

1600-tals keramik och en knapp –i utkanten av ”Stuetorpet”

Rapport 2024:24
Arkeologisk förundersökning

Hallands län, Halland, Varbergs kommun,
Tvååkers socken, fastighet Tvååkers-Ås 2:8
fornlämning L2022:7437

Gisela Ängeby

Arkeologerna

Statens historiska museer

Våra kontor

Linköping

Lund

Mölnadal

Stockholm

Uppsala

Kontakt

010-480 80 00

info@arkeologerna.com

fornamn.efternamn@arkeologerna.com

www.arkeologerna.com

Arkeologerna

Statens historiska museer

Rapport 2024:24

Upphovsrätt, om inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY

Villkor finns tillgängliga på <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.sv>

Innehåll

Inledning	4
Bakgrund och beskrivning av platsen	4
Fornlämning L2022:7437 i historiska kartor och andra källor	4
Metod och genomförande	4
Resultat	5
I Stuetorpets utkant	5
Referenser	6
Kartor i Lantmäteriets digitala arkiv	6
Administrativa uppgifter	7

Förundersökningen av L2022:7437 tangerade utkanten av en tomt som på laga skifteskartan 1842 beskrivs som ”Stuetorpet”. Här hittades ett kritpipsfragment, en knapp, del av en kam i metall och en skål i rödgods. Vidare dokumenterades ett par breda diken.

Inledning

Arkeologerna vid Statens historiska museer har genomfört en arkeologisk förundersökning av fornlämning L2022:7437. Förundersökningarna utfördes efter beslut av Länsstyrelsen i Halland (dnr nr 431-7883-2022) och med Vatten & Miljö i Väst AB (VIVAB) som beställare av det arkeologiska uppdraget.

Bakgrund och beskrivning av platsen

Fornlämningen upptäcktes i samband med en arkeologisk utredning. I botten av en svacka hittades då skärvor från ett grönglaserat gods med datering till 1600-tal (se figur 6). Utöver keramiken dokumenterades även rester av ett något svårbedömt kulturlager. Efter utredningen föreslogs ett cirka 1200 kvadratmeter stort område för vidare förundersökning. Undersökningsområdet delas av en stengärdesgård. Fornlämningen ligger i öppen odlad åkermark som i öster gränsar till Västkustvägen (figur 2 och 5).

Fornlämning L2022:7437 i historiska kartor och andra källor

Fornlämningen ligger precis intill en tomt på laga skifteskartan 1842 (figur 3). I beskrivningen till kartan framgår det att det är fråga om ett torp, Stuetorpet. Förundersökningens schakt tycks ha grävts omedelbart väster om torpets byggnader, i ett område med små inhägnader och gårdesgårdar. Torpet verkar ha varit relativt kortlivat och på häradskartan 1919–1925 finns det inte längre kvar på platsen, som nu är åkermark (figur 4). Husförhörlängderna från tiden för laga skifte redovisar flera torp i Ås, men de flesta saknar namn i längderna och Stuetorpet har inte gått att återfinna.

Metod och genomförande

Undersökningsområdet som fastställts av länsstyrelsen delas av en stengärdesgård. Sammanlagt öppnades en yta motsvarande 252 kvadratmeter fördelade på fem schakt, med två schakt placerade norr om stengärdesgården och tre söder därom (figur 11). Matjordlagret var mellan 0,2 och 0,35–4 meter tjockt och under detta vidtog sand. Avsökning med metalldetektor skedde kontinuerligt vid avbaning av matjorden och över den underliggande alven. Inmätning av schakt och

anläggningar samt fynd har skett med RTK-GPS enligt Arkeologernas dokumentationssystem Intrasis.

Resultat

I det nordligaste schaktet framkom svackan med keramiken funnen vid utredningen. Som visas på fotot i figur 6 och 8, rör det sig om en fint grönlaserad skål tillverkad av rödgods, med en trolig äldsta datering till 1600-tal. Några fler skärvor från den trasiga skålen hittades dock ej vid förundersökningen. I samma schakt hittades också del av en kam i metall (se figur 9) och en mindre rödgodsskärva.

I schaktväggen mot söder som visas på figur 7 framträder svackan, med rödgodset funnet vid utredningen, som ett intill 0,1 meter djupt lager av flammig ljusgrå sandig humus. Svackan kan tidvis ha stått under vatten och i hålan har man av allt döma dumpat den trasiga skålen. En äldre markhorisont med inslag av enstaka kolpartiklar följer svackans botten. Svackan överlagrade ett 0,6 meter brett och 0,05–0,1 meter djupt dike i nordsydlig riktning (figur 7 och 11). Diket kunde ej följas i schaktet närmast norr om stengärdesgården. Detta schakt saknade anläggningar men här hittades en del av ett kritpipsskaft och piphuvud (se figur 9), samt två mindre rödgodsskärvor. I det nordligaste schaktet fanns, utöver diket, en 0,6 meter stor grop som till ett djup av 0,15 meter var fylld med svagt sotig humös sand. Inga fynd påträffades i gropen.

Två diken dokumenterades även i sökschakt söder om stengärdesgården. Dessa avviker dock i riktning en aning från diket norr om stengärdesgården (figur 11), de var också något bredare och hade en annan typ av fyllning som till ett djup av 0,1 meter bestod av mörk humös sand. I schaktet närmast stengärdesgården hittades med metalldetektorns hjälp en knapp i metall med ett fint rosettmönster (figur 9). Metalldetektorn gav flera utslag men som blott resulterade i moderna fynd; kapsyler och liknande.

Fornlämningen bedöms inom ramen för förundersökningen som färdigundersökt.

I Stuetorpets utkant

Förundersökningen har berört utkanten av en tomt som på laga skifteskartan 1842 benämns som ”Stuetorpet”, och att döma av torpets placering på kartan, så har schakten legat nära torpets byggnader. Några byggnadsrester efter detta torp har dock inte återfunnits vid förundersökningen. Däremot kan de föremål som hittades – del av en kritpipa, kammen, den lilla knappen och den trasiga skålen – möjligen ha tillhört torpets invånare? Torpet finns som tidigast belagt på 1842 års laga skifteskarta men fynden kan vara betydligt äldre än så. Kritpipor exempelvis blir vanliga under 1600-talets andra hälft, det grönlaserade godset är av en typ som förekommer under samma århundrade och lika gammal kan knappen vara. Om fynden kan antas ha tillhört Stuetorpets invånare, så indikerar detta att torpets existens kan föras till en tid som långt föregår laga skiftesreformens genomförande under 1840-talet. Vad vi säkert vet är att på häradskartan 1919–1925 finns torpet inte längre kvar på platsen som nu istället har förvandlats till åkermark.

Referenser

Kartor i Lantmäteriets digitala arkiv

Tvååkers sn, Ås, laga skifte 1842. M72-33:3

Häradskartan Spannarp 1919–1925. J112-2-34

Administrativa uppgifter

KMR uppdragsnr: 202300064

Lst dnr: 431-7887-2022, beslutsdatum: 2023-01-04

Fornlämning: L2022:7437

SHM dnr: 512-01135-2022

SHM projektnr: 730615161

Företagare: Vatten & Miljö i Väst AB

Intrasiprojekt: A2022_192

Undersökningstid: februari 2023

Projektgrupp: Gisela Ängeby och Petra Nordin.

Underkonsulter: -

Exploateringsyta: 945 kvadratmeter inom ledningssträcka

Undersökt yta: 252 kvadratmeter

Läge: Fastighetskartan, blad 63 DSV

Koordinatsystem: Sweref 99 TM

Höjdsystem: RH 2000

Dokumentationshandlingar: Analoga dokumentationshandlingar
förvaras i Statens historiska museers arkiv (SHM), Stockholm.
Digitala dokumentationshandlingar lagras tillsammans med
Intrasidatabasen.

Fynd: F1–F5 förvaras hos Arkeologerna, Statens historiska museer,
Ortnamn, i väntan på fyndfördelningsbeslut.

Figur 2. Förundersökningsområdet (lila markering) och närbelägna fornlämningar (enligt KMR) markerat på utsnitt ur GSD-Fastighetskartan. Skala 1:1 500. © Lantmäteriet.

Figur 3. Förundersökningsområdet inlagt på 1842 års laga skifteskarta. I öster har schakten tangerat Stuetorpets tomt. Skala 1:1 000. © Lantmäteriet.

Figur 4. Fornlämning L2022:7437 inlagd på häradskartan 1919–1925. Stuetorpet är då borta. Skala 1:2 000.

Figur 5. Utblick över L2022:7437, taget vid utredningen i juli 2023. Foto från söder: Gisela Ängeby.

Figur 6. Vid den arkeologiska utredningen hittades i botten av en svacka skärvor från en skål i grön-laserat rödgods. Foto från norr: Gisela Ängeby.

Figur 7. Den framschaktade svackan med rödgodsskärvor funna vid utredningen. Foto från nordväst: Gisela Ängeby.

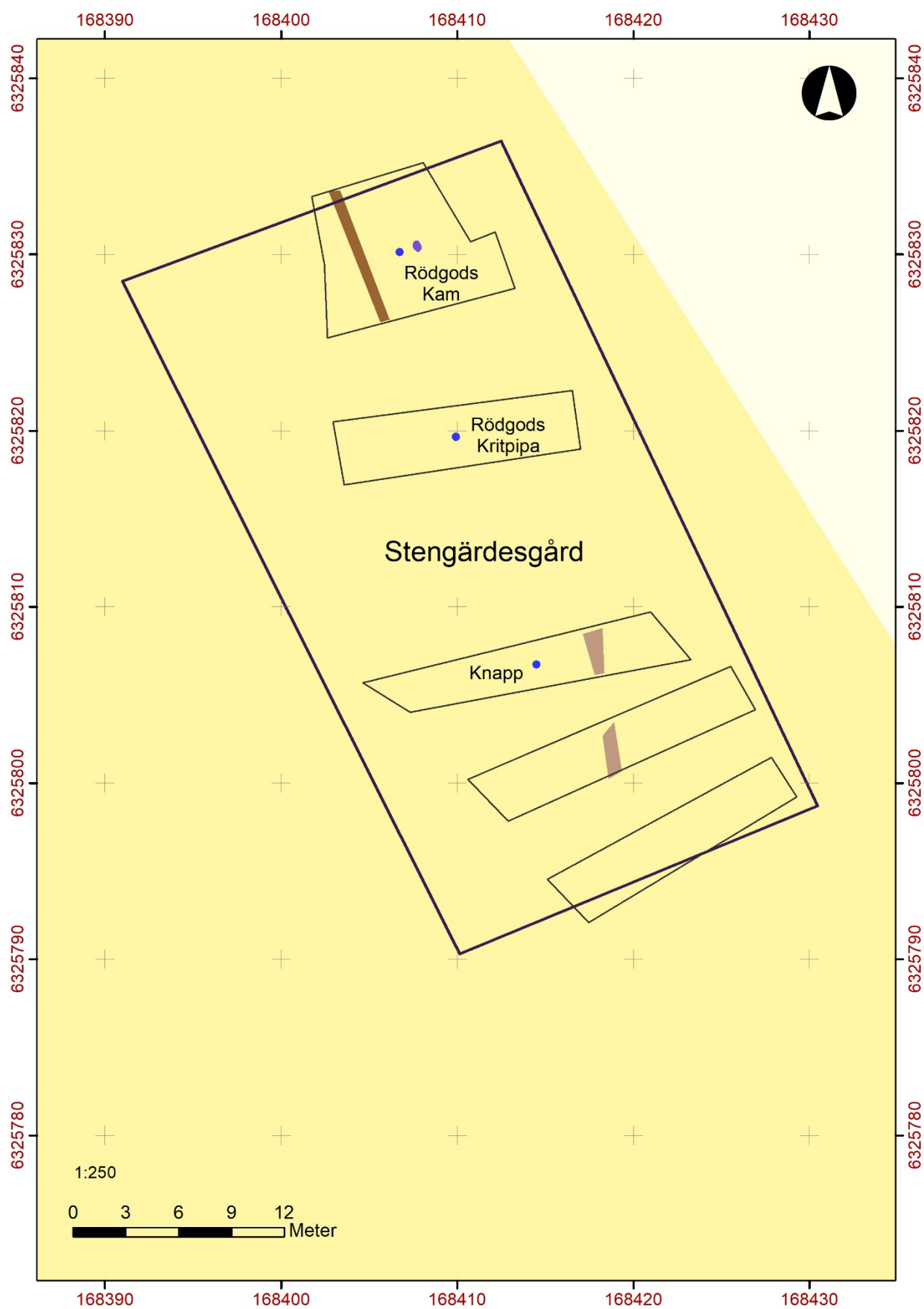
Figur 8. Hopklistrade delar från grönlaserat röd gods. Foto: Miriam Erhell.

Figur 9. Fynd från söschakten. Foto: Miriam Erzell.

Figur 10. Metalldetektorn gav utslag och Petra Nordin söker i jorden. Foto från söder: Gisela Ängeby.

Figur 11. Schaktplan med anläggningar och fynd. Skala 1:250. © Lantmäteriet.

